

Receive Date:
9/3/2023

Accept Date:
23/9/2023

Research Article

Vol.20, No.2, Serial 38

Autumn & Winter
2023-24

pp.: 18-29

Examining The Mediating Role Of Communication Skills In The Relationship Between Social Identity And Social Adjustment Among High School Students

DOI: 10.22070/TLR.2023.18586.1522

Hamed Massoud Nazarzadeh^{1*}, Tahereh Nakoian², M. Abiha Mikaili³

1. *Department of Psychology, Islamic Azad University, Abdanan, Iran.
(Corresponding Author)
Email: Masuod.nazarzadeh@yahoo.com*
2. *Department of Psychology, Islamic Azad University, Shiraz, Iran.
Email: t.nekoeiyan@gmail.com*
3. *Psychology student, Islamic Azad University, Abdanan, Iran.
Email: Dr.m.nazarzadeh@gmail.com*

Abstract

Introduction: The present research was conducted with the aim of investigating the relationship between social identity and social adjustment, considering the mediating role of communication skills. The research method was descriptive and correlational. The research population was 6570 people, of which 362 people were selected using a simple random sampling method and using the social adjustment questionnaires of California Clark et al. The standard social identity questionnaire of Safarinia et al. (2013) was examined. In order to analyze the data, the structural equation technique was used using Lisrel statistical software. The research findings showed that the social adaptation of students has a direct and meaningful relationship with their communication skills and social identity. Students' social skills have a direct and significant relationship with their social identity. The research results showed that social skills play a mediating role in the relationship between social adaptation and social identity.

Method:

Discussion and Conclusion:

Keywords: communication skills, social adaptation, social identity, students

بررسی نقش میانجیگر مهارت های ارتباطی در رابطه بین هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی در بین دانش آموزان

دیپرسیانی

DOI: 10.22070/TLR.2023.18586.1522

مسعود نظرزاده^{۱*}، طاهره نکوئیان^۲، ام اییها میکائیلی^۳

۱. گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، آبدانان، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: Masuod.nazarzadeh@yahoo.com

۲. گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

Email: t.nekoeeiyan@gmail.com

۳. دانشجوی روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، آبدانان، ایران.

Email: dr.m.nazarzadeh@gmail.com

چکیده

تحقیق حاضر با هدف بررسی رابطه بین هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی با توجه به نقش میانجیگر مهارت های ارتباطی انجام شد. روش پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش به تعداد ۶۵۷۰ نفر بود که تعداد ۳۶۲ نفر با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند و به وسیله پرسشنامه های سازگاری اجتماعی کالیفرنیا کلارک و همکاران (۱۹۵۳)، پرسشنامه استاندارد مهارت های ارتباطی و کیلی و همکاران (۱۳۹۱)، پرسشنامه استاندارد هویت اجتماعی صفاری نیا و همکاران (۱۳۹۳) مورد بررسی قرار گرفتند. به منظور تحلیل داده ها از تکنیک معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار آماری Lisrel استفاده شد. یافته های تحقیق نشان داد سازگاری اجتماعی دانش آموزان با مهارت های ارتباطی و هویت اجتماعی آنها رابطه مستقیم و معناداری دارد. مهارت های اجتماعی دانش آموزان با هویت اجتماعی آنها رابطه مستقیم و معناداری دارد. نتایج تحقیق نشان داد مهارت های اجتماعی در رابطه میان سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی نقش میانجی دارد.

نشریه علمی

پژوهش های آموزش و یادگیری

دوره ۲۰، شماره ۲، پیاپی ۳۸
پاییز و زمستان ۱۴۰۲
صص: ۱۸-۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۰۱

مقاله پژوهشی

Journal of

Training & Learning Researches

Vol.20, No.2, Serial 38

Autumn & Winter
2023-24

pp.: 18-29

کلیدواژه ها: مهارت های ارتباطی، سازگاری اجتماعی، هویت اجتماعی، دانش آموزان

مقدمه

زندگی آدمی در نیم قرن اخیر همراه با رشد سریع جمعیت و تغییرات وسیع اجتماعی و صنعتی، تحولات عظیمی یافته است. دانش آموز بایستی در بطن این تغییرات سریع اجتماعی و وقایع تنیدگی زای زندگی، یاد بگیرد که جای خود را در اجتماع پیدا کند و خود را با مدرسه، اجتماع، همسالان، خانواده و مقامات مسئول سازگار کند.

سازگاری عبارت است از رفتار مفید و موثر آدمی در تطابق با محیط فیزیکی و روانی، به گونه ای که نه تنها با تغییرات محیطی هم‌رنگی نکرده و فقط پیروی ناهشیار از آن کفایت نمی کند، بلکه خود نیز می تواند بر محیط تاثیر گذاشته و آن را به گونه ای مناسب تغییر دهد. در واقع، سازگاری رابطه ای است که هر ارگانیزم نیست به وضع موجود با محیط خود برقرار می سازد، حالت تعادل کامل بین محیط و ارگانیزم، حالتی که در آن تمام نیازها برآورد شده و تمام اعمال ارگانیزم، به راحتی صورت می پذیرد [۱]. سازگاری اجتماعی جریانی است که به وسیله آن روابط میان افراد، گروهها و عناصر فرهنگی در وضع رضایت بخشی برقرار باشد، که رضایت متقابل آنها را فراهم سازد. سازگاری و هماهنگ شدن با خود و محیط پیرامون برای هر موجود زنده ای یک ضرورت حیاتی است و تلاش روزمره آدمیان جملگی بر حول سازگاری دور می زند [۲]

هویت اجتماعی در زمره ی موضوعاتی به شمار می آید که در تئوری ها و دیدگاههای گوناگون جامعه شناسی به دلیل قرابت و تداخل معنایی و مفهومی با پدیده های فراگیر نظیر بازنمایی، آگاهی عضویت و تعلق جمعی، انسجام اجتماعی، نمادگرایی و معنا به عنوان تعیین کننده ی جهت گیری های شناختی، عاطفی و عملی افراد مورد توجه ویژه ای قرار گرفته و به شیوه های متفاوتی مفهوم سازی شده است. به همین جهت، اشتغال نظری و عملی به هویت، به مشخصه ی اساسی آثار نظری و تجربی در دوران معاصر در آمده است. هویت اجتماعی، شناسه ی آن گروه یا حوزه ی اجتماعی است که شخص بدان تعلق داشته و با آن خود را معرفی می کند و در زندگی اجتماعی، خود را نسبت به آن ملتزم، متعهد و وفادار می داند و بنابراین باعث سازگاری بین افراد می شود.

یکی از ابعاد مورد مطالعه ی زندگی انسان معاصر که بر سازگاری او تاثیرگذار است هویت اجتماعی اوست [۳] که عوامل گوناگونی در حوزه ی زندگی اجتماعی مانند خانواده، دوستان، مذهب، ملیت، نوع سرمایه های فردی همچون سرمایه های اقتصادی، فرهنگی و ... به عنوان فرایند شکل گیری و از عوامل مرتبط با این سازه بیان می شوند. به بیان

کلی تر می توان گفت که فرهنگ و عناصر مرتبط با آن، از مهم ترین منابع هویت به شمار می روند [۴].

عوامل گوناگونی با سازگاری اجتماعی در ارتباط هستند که از جمله مهم ترین آنها عبارت از هویت اجتماعی می باشد [۵]. وجود سازگاری اجتماعی یکی از مهم ترین ضروریات هر جامعه است که بدون آن هیچ جامعه ای به آرامش نمی رسد. سازگاری اختلاف و تشتت جامعه را فرا می گیرد و در نهایت هرج و مرج و بی نظمی جامعه را فرا می گیرد. از جمله عوامل مهم و ضروری مرتبط با سازگاری اجتماعی هویت اجتماعی می باشد. هویت به عنوان شالوده ی فکری یک فرد جزء اساسی ترین مسایلی است که نسل امروز با آن درگیر است. پاسخگویی به سوالات درباره ی خود و ریشه خود با وجود هجوم انواع مظاهر غرب اهرمی است که سرنوشت آینده کشور را تحت تاثیر قرار می دهد زیرا دانش آموزان به عنوان آینده سازان کشور در صورتی می توانند در راه آبادانی و سازندگی کشور گام بردارند که به آن احساس تعلق داشته باشند.

منظور از مهارتهای ارتباطی، فرایندهای خاصی است که فرد را قادر می سازد به صورتی «شایسته» رفتار کند [۶] در حقیقت اجتماعی شدن هر فرد، دستاورد مهارت های ارتباطی اوست که قبلا آموخته است. مهارتهای ارتباطی را می توان مشتمل بر مهارت های فرعی (یا خرده مهارت های آن) متفاوت دانست. توانایی گوش دادن فعالانه به عنوان یک مهارت اساسی در روابط بین فردی مورد توجه قرار گرفته است. [۷] نیز معتقد است که گوش دادن عبارت است از فرایند آموخته شده و پیچیده حس کردن، تفسیر، ارزیابی، ذخیره سازی و پاسخ دهی به پیام های شفاهی. گوش دادن موثر، مشارکت فعال در یک گفت و شنود و فعالیتی است که گوینده را در انتقال منظور خویش یاری می کند [۸]. افراد دارای مهارتهای اجتماعی، رفتارهایی از خود نشان می دهند که به پیامدهای مثبت روانی و اجتماعی نظیر رابطه موثر با دیگران و پذیرش توسط همسالان منجر می شود. آنها می توانند حالات هیجانی و عاطفی دیگران را درک کنند و در تنظیم عواطف خود تبحر بیشتری نشان دهند در مقابل، عدم کسب مهارتهای اجتماعی لازم منجر به بروز مشکلات روانشناختی نظیر برقراری ارتباط ناموفق با هم‌تایان، عدم شرکت در فعالیت های اجتماعی، انزوا، طرد شدن از سوی دیگران، اضطراب، افسردگی و پرخاشگری می شود.

سازگاری اجتماعی در نوجوانان به عنوان یکی از نشانه های هویت اجتماعی آنان است، از مباحثی است که در دهه های اخیر توجه بسیاری از جامعه شناسان، روانشناسان و مربیان را به خود جلب نموده است، زیرا دوره ی نوجوانی، دوره ی حساسی است و سازگاری اجتماعی نوجوان در این

به اظهارنظرهای جمعی، احساسات یا اتفاقاتی که در اطرافتان رخ میدهد، اشاره کرد؛ مهارت ارتباطی همچنین در درک تفاوت نحوه برقراری ارتباط در اشکال مختلف، مانند تعامل چهره به چهره، مکالمات تلفنی و ارتباطات دیجیتالی، مثل ایمیل و شبکه های اجتماعی بسیار مفیداند. مهارتهای ارتباطی در واقع میزان توانایی فرد در انتقال اطلاعات به صورت موثر به دیگران را نشان میدهد. ارتباطی که میان دو نفر به صورت موثر و کارآمد برقرار شود، در نهایت روابط میان انسانها را بهبود میدهد. هر انسان به کمک مهارتهای ارتباطی اطلاعاتی که در اختیار دارد را به شیوه های مختلفی به دیگر افراد منتقل میکند که در این فرآیند اطلاعات و شیوه انتقال آنها حائز اهمیت است. در واقع اینطور میتوان گفت فردی که از مهارت های ارتباطی بهتری برخوردار باشد، شیوه صحیحتری را جهت انتقال اطلاعاتی که در ذهن دارد به کار میگیرد، تا تاثیر خود را بر روی طرف مقابل بگذارد. از آنجایی که داشتن مهارتهای ارتباطی در ایجاد ارتباطات موثر فرد با دیگر انسانها تاثیرگذار است، یادگیری و تقویت آن از اهمیت بالایی برخوردار میباشد [۱۳].

دانش آموزان به ویژه دانش آموزان دوره دبیرستان آینده سازان جامعه هستند و مهارت های ارتباطی و هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی آنان می تواند نقش موثری در بروز توانمندیهای آنها در جهت رشد و توسعه جامعه داشته باشد. بنابراین، بررسی هویت اجتماعی متغیر مهمی است و برای ارتقای آن، ابتدا باید عوامل موثر بر آن را شناسایی و سپس راهکارهایی برای بهبود آن طراحی و اجر کرد. بر اساس بررسیهای پژوهشگر از عوامل موثر بر هویت اجتماعی که کمتر اثر آنها بررسی شده میتوان به مهارت های ارتباطی و سازگاری اجتماعی اشاره کرد. بدون شک با شناسایی عوامل موثر بر هویت اجتماعی میتوان گام موثری در جهت طراحی برنامه های کارآمد و کاربردی در جهت بهبود آن برداشت. با توجه به مطالب فوق در این پژوهش دنبال این سوال هستیم، آیا متغیر مهارت های ارتباطی در رابطه بین هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی نقش میانجیگر دارد؟

فرضیات پژوهش

فرضیه اصلی

- سازگاری اجتماعی دارای اثر مثبت مستقیم و غیرمستقیم بر هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان است.

دوره دستخوش تحولات عاطفی، جسمانی و ذهنی فوق العاده شدیدی است و هنوز به طور کامل رشد نیافته است. به همین علت ممکن است تاخیر در بلوغ عاطفی به دنبال خود مشکلات جدی در روابط بین فردی در نوجوانان و چالش های اجتماعی برای آنان پدید آورد. علاوه براین، رشد اجتماعی مهمترین جنبه ی رشد وجود هر شخصی است و معیار اندازه گیری رشد اجتماعی هرکس سازگاری او با دیگران است [۹] متغیر مستقل تحقیق حاضر هویت اجتماعی است. هویت اجتماعی به عنوان یکی از نیازهای روانی- اجتماعی و پیشنیاز هرگونه زندگی اجتماعی است که فرصت و امکان برقراری ارتباط پایدار و بامعنا روانشناختی با دیگران را فراهم می آورد [۱۰] اجتماعی شدن یک فرایند دو جانبه ی ارتباطی میان فرد و جامعه است. به همین دلیل جریانی پیچیده به شمار می آید که ابعاد و جوانب گوناگونی دارد. کسب مهارت های اجتماعی، چگونگی برقراری ارتباط با سایر افراد و سازگاری اجتماعی، از جمله ی این ابعاد هستند. فرایند کسب هویت نیز برای نوجوانان یک تکلیف تحولی دوره ی جوانی است که فرد باید برای رسیدن به یک تصویر یکپارچه از خود تلاش کند. دستیابی به هویت، به عنوان توانایی تجربه خود به صورت چیزی یکپارچه و پیوسته در طی زمان و عمل بر اساس آن و رسیدن به تعریفی خاص و منحصر به فرد از خود، از تکالیف دوران نوجوانی به شمار می رود. هویت یک چارچوب شخصی است که به عنوان منبعی برای تفسیر تجارب مورد استفاده قرار می گیرد و شامل فرضیات، اصول و سازه هایی است که در تعامل با محیط و جهان ساخته می شود [۱۱] هویت یابی یکی از مهمترین نیازهای افراد در جامعه کنونی است که در کنش متقابل با دیگران ایجاد و پیوسته در جریان و طول زندگی تغییر می کند [۱۲].

مهارت های ارتباطی با تشکیل هویت اجتماعی نوجوانان روابط تنگاتنگی دارند نوجوانانی که مهارتهای ارتباطی مناسبی نداشته باشند در برقراری ارتباط با دیگران و تشکیل هویت اجتماعی دچار مشکل و سردرگمی می شوند. مهارت های ارتباطی برای برقراری روابط اجتماعی ضروری است، چراکه انسان برای ادامه زندگی نیاز به برقراری رابطه با دیگر انسانها دارد. مهارت های ارتباطی اکتسابی بوده و شامل مهارتهای کلامی و غیر کلامی میشود که فرد باید آنها را یاد بگیرد و در روابط فردی، کاری، تحصیلی و ... خود استفاده کند. اگر فرد در برقراری ارتباط موثر با دیگر افراد مشکل داشته باشد، نمیتواند آنطور که باید موفق شود. مهارت های ارتباطی قابلیتی هستند که شما در هنگام ارسال و دریافت انواع اطلاعات از آنها استفاده میکنید؛ از نمونه های آن میتوان

فرضیات فرعی

- بین سازگاری اجتماعی و مهارت های ارتباطی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان رابطه وجود دارد.
- بین مهارت های ارتباطی و هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان رابطه وجود دارد.
- بین سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان رابطه وجود دارد.
- مهارت های ارتباطی در رابطه بین سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان نقش میانجی دارد.

روش پژوهش

روش این پژوهش توصیفی- همبستگی بود و در آن با گردآوری اطلاعاتی در مورد هویت اجتماعی و سازگاری اجتماعی با توجه به نقش میانجیگر مهارت های ارتباطی مورد بررسی قرار گرفت. به این منظور، با همکاری اداره کل آموزش و پرورش استان کرمان پرسشنامه ها در مدرسی که به شکل تصادفی خوشه ای انتخاب شده بودند، توزیع و از دانش آموزان خواسته شد به این سؤالات با دقت کامل پاسخ دهند. سپس پرسشنامه ها جمع آوری شده و مورد بررسی قرار گرفت. جامعه ی آماری مشتمل بر کلیه ی دانش آموزان دبیرستان های ناحیه ۱ شهر کرمان در در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به تعداد ۶۵۷۰ نفر که مشغول به تحصیل بودند. در این تحقیق نمونه؛ آماری از طریق فرمول کوکران به تعداد ۳۶۲ و به روش نمونه گیری تصادفی ساده محاسبه گردید. تمام دانش آموزان به سؤالات موردنظر پاسخ دادند؛ ابزار اندازه گیری شامل:

- الف- پرسشنامه سازگاری اجتماعی کالیفرنیا توسط کلارک و همکاران (۱۹۵۳) به منظور سنجش سازگاری اجتماعی کالیفرنیا طراحی و تدوین شده است.
- ب- پرسشنامه استاندارد مهارت های ارتباطی وکیلی و همکاران (۱۳۹۱) (حسینی، ۱۳۹۳)
- ج- پرسشنامه استاندارد هویت اجتماعی

یافته ها

آمار استنباطی

برای آزمون فرضیه های پژوهش نتایج ضریب همبستگی را مورد توجه قرار داده و هر یک از آنها را بررسی می کنیم.

جدول ۱. همبستگی متقابل بین متغیرها

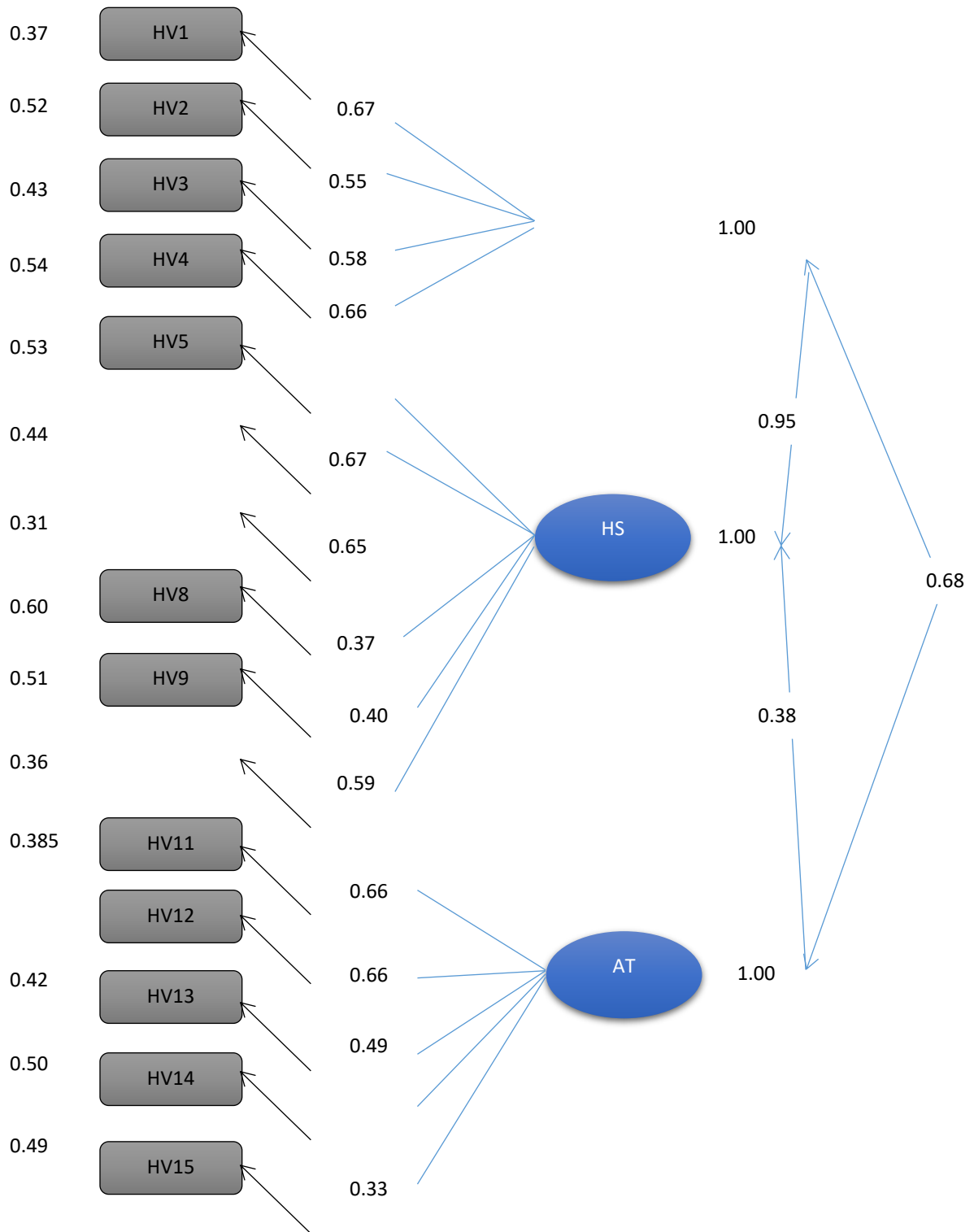
متغیر	سازگاری اجتماعی
مهارت های ارتباطی	۰/۷۱۸
مهارت اجتماعی	۰/۴۵۱
روابط مدرسه ای	۰/۳۸۹
روابط خانوادگی	۰/۳۴۱

جدول ۲. نماد متغیرهای تحقیق

نماد	متغیر
MH	مهارت های ارتباطی
MS	مهارت اجتماعی
RM	روابط مدرسه ای
RK	روابط خانوادگی
SA	سازگاری اجتماعی
MA	مقبولیت اجتماعی
HS	حس مشارکت
AT	احساس تعلق به جامعه
HV	هویت اجتماعی

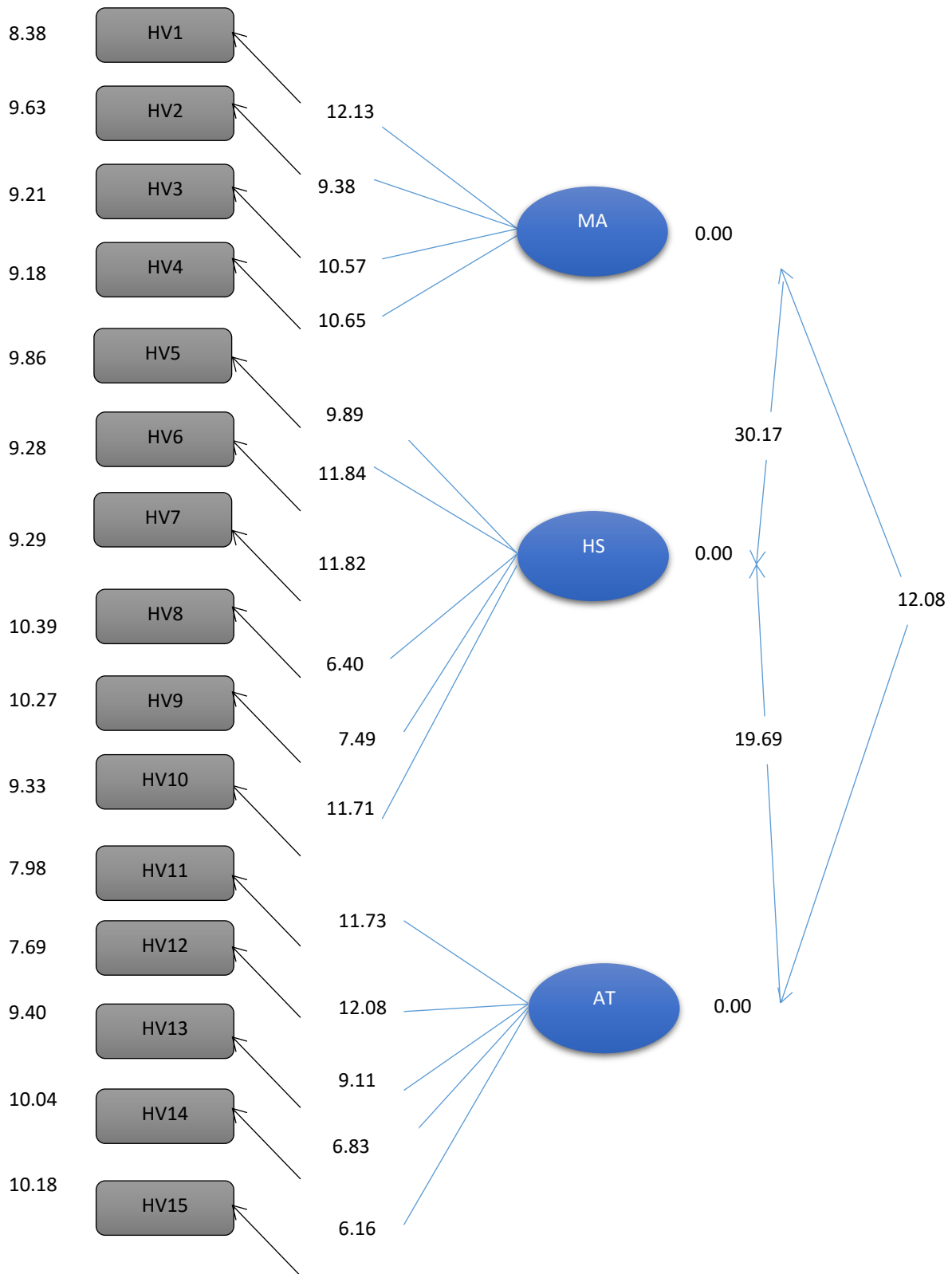
تحلیل عامل تاییدی پرسشنامه هویت اجتماعی

تحلیل عاملی تاییدی مقیاس پرسشنامه هویت تحصیلی در شکل زیر ارائه شده است. بار عاملی استاندارد تحلیل عامل تاییدی برای سنجش قدرت بین هر عامل (متغیر پنهان) با متغیرهای قابل مشاهده آن (گویه های پرسشنامه) در تمامی موارد بزرگتر از ۰/۴ به دست آمده است. بنابراین ساختار عاملی پرسشنامه قابل تایید است.

Chi-square=178.92, df=87, p-value=0.00000. RMSEA=0.021

نمودار ۱. بار عاملی استاندارد تحلیل سوالات پرسشنامه سازگاری اجتماعی

Chi-square=178.92, df=87, p-value=0.00000. RMSEA=0.021

نمودار ۲. آماره معناداری **t-value** تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه سازگاری اجتماعی

نیکویی برازش مدل

همچنین از آنجا که شاخص ریشه میانگین مجزورات تقریباً برابر (۰.۰۲۱) مدل از برازندگی خوبی برخوردار است. همچنین سایر شاخص‌های نیکویی برازش نیز در بازه مورد قبول قرار گرفته‌اند که در جدول زیر آمده است.

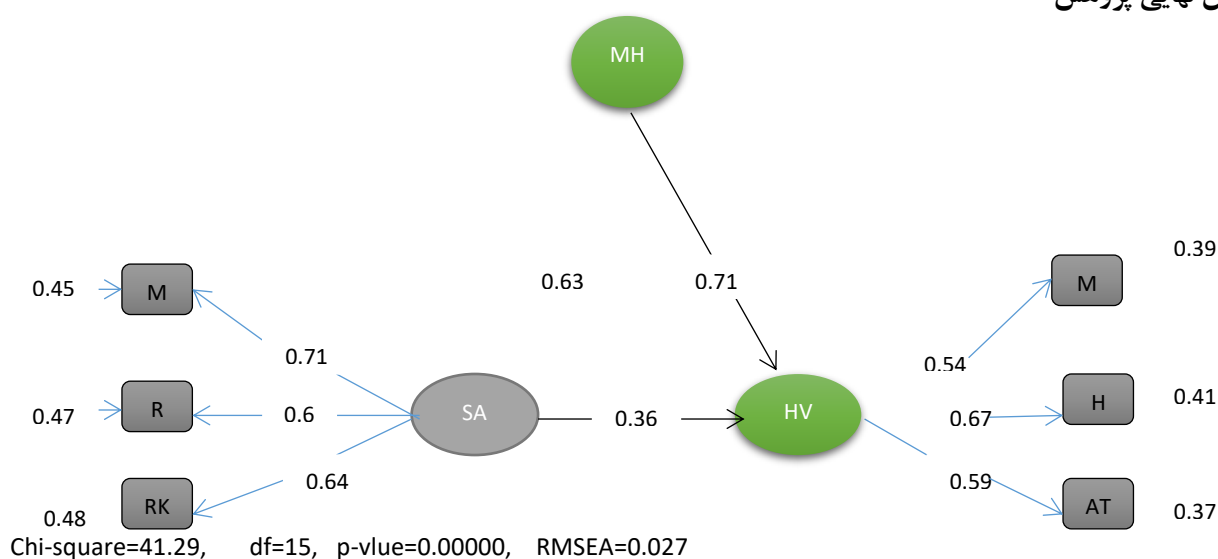
شاخص‌های دو بهنجار برای این مدل عبارت است از:

$$\frac{\chi^2}{df} = \frac{178.92}{87} = 2.06$$

جدول ۳. شاخص‌های نیکویی برازش تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه سازگاری اجتماعی

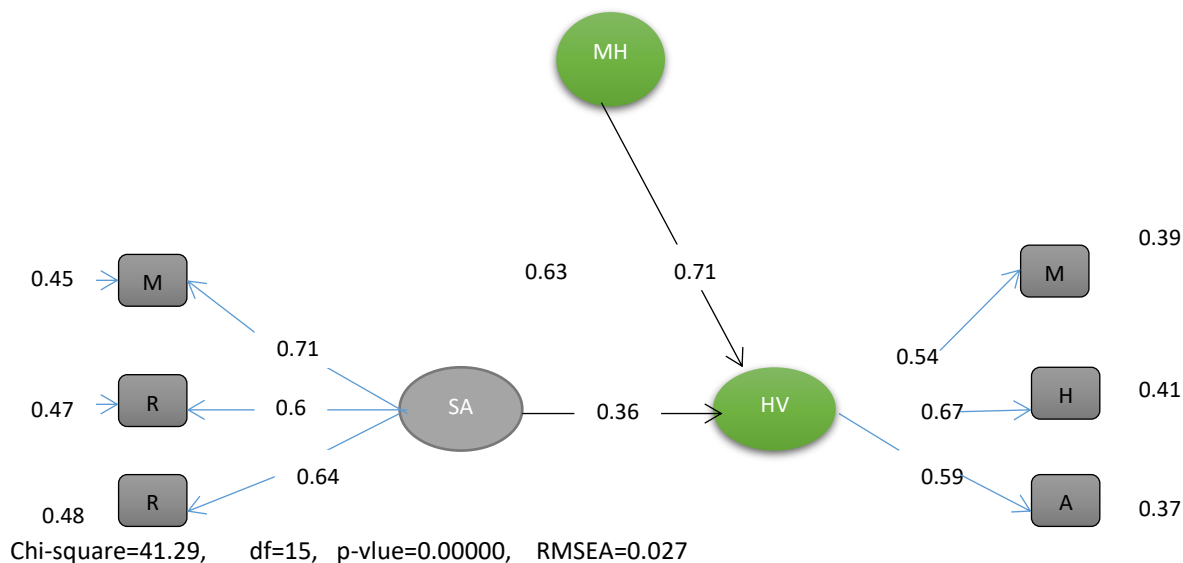
IFI	NNFI	NFI	AGFI	GFI	RMSEA	شاخص برازندگی
0.1	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	<0.1	مقادیر قابل قبول
0.92	0.96	0.98	0.91	0.93	0.021	مقادیر محاسبه شده

مدل نهایی پژوهش

نمودار ۳. نتایج تایید مدل معادلات ساختاری فرضیه‌های تحقیق

آماره t-value

نمودار ۴. آماره t-value نتایج تایید مدل معادلات ساختاری فرضیه‌های تحقیق

نیکویی برازش مدل

از آنجا که شاخص ریشه میانگین مجذورات تقریباً برابر ۰.۰۲۷ مدل از برازندگی خوبی برخوردار است. سایر شاخص های نیکویی برازش نیز در بازه مورد قبول قرار گرفته اند که

در جدول بالا آمده است.

$$\frac{x^2}{df} = \frac{41.29}{15} = 2.75$$

جدول ۴. شاخص های نیکویی برازش مدل ساختاری فرضیات تحقیق

شاخص برازندگی	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	NNFI	IFI
مقادیر قابل قبول	<0.1	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	0-1
مقادیر محاسبه شده	0.027	0.98	0.91	0.94	0.93	0.97

جدول ۵. شاخص های نیکویی برازش مدل تحلیل مسیر

شاخص های نیکویی برازش	نسبت مجذور خی به درجه آزادی	ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب ۲	شاخص نکویی برازش تطبیقی ۳	شاخص نکویی برازش ۴	شاخص نکویی تطبیقی ۵
الگوی مسیر	۲/۷۵	۰/۰۲۷	۰/۹۱	۰/۹۸	۰/۹۲

جدول ۵ نشان می دهد شاخص های نیکویی برازش از برازش مطلوب الگو با داده های گردآوری شده حمایت کرده است. به منظور بررسی سهم میانجی مهارتهای اجتماعی بر

سازگاری و هویت اجتماعی از دستور بوت استرپ استفاده شد.

جدول ۶. برآوردهای استاندارد ضرایب اثر مستقیم، غیر مستقیم و کل متغیرهای هویت اجتماعی، سازگاری اجتماعی و مهارتهای ارتباطی (متغیر میانجی)

مسیر	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کل	خطای معیار برآورد	مقدار احتمال (اثر مستقیم)
رابطه هویت اجتماعی با مهارتهای ارتباطی	۰/۶۴		۰/۶۴	۰/۱۲	۰/۰۰۱
رابطه مهارتهای ارتباطی با سازگاری اجتماعی	۰/۷۱		۰/۷۱	۰/۱۷	۰/۰۰۱
رابطه هویت اجتماعی با سازگاری اجتماعی	۰/۳۶		۰/۳۶	۰/۲۸	۰/۰۰۱
رابطه هویت اجتماعی با سازگاری اجتماعی با میانجی مهارتهای ارتباطی	-	۰/۴۵	۰/۴۵	۰/۱۹	۰/۰۰۱

بررسی و تبیین فرضیه های پژوهش

فرضیه اصلی: سازگاری اجتماعی دارای اثر مثبت مستقیم و غیر مستقیم بر هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان است.

بر اساس نمودارهای ۱-۳ و ۱-۴ قدرت تاثیر مستقیم سازگاری اجتماعی بر هویت اجتماعی برابر ۰.۳۶ محاسبه شده است که نشان می دهد همبستگی مطلوب است آماره t آزمون نیز ۴.۳۴ به دست آمده است که بزرگتر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۵٪ یعنی ۱.۹۶ بوده و نشان می دهد همبستگی مشاهده شده معنادار است. بنابراین می توان گفت سازگاری اجتماعی دارای اثر مستقیم بر هویت اجتماعی دانش آموزان دوره دبیرستانی شهر کرمان دارد. بر اساس نمودارهای ۱-۳ و ۱-۴ قدرت تاثیر غیر مستقیم سازگاری اجتماعی بر هویت اجتماعی برابر ۰.۴۵ محاسبه شده است

که نشان می دهد همبستگی مطلوب است آماره t آزمون نیز ۵.۴۳ به دست آمده است که بزرگتر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۵٪ یعنی ۱.۹۶ بوده و نشان می دهد همبستگی مشاهده شده معنادار است. بنابراین می توان گفت سازگاری اجتماعی دارای اثر مثبت غیر مستقیم بر هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان دارد.

در تبیین نتایج حاصله می توان عنوان کرد که: مهارت های ارتباطی می تواند به دانش آموزان کمک کند تا عواطف و احساسات خود و دیگران را به خوبی بشناسند و آن ها را به دقت ارزیابی کنند و از این طریق بتوانند حمایت اجتماعی و عاطفی بیشتری از محیط خود کسب کنند. مهارت های ارتباطی به دانش آموز کمک می کند تا روابط خوبی با دیگران داشته باشد و جو صمیمانه و اطمینان بخشی ایجاد نموده و از بروز رفتارهای سازش ناپافته جلوگیری نماید. مهارت های ارتباطی

رابطه مستقیم و معناداری دارد. نتایج تحقیق نشان داد که مهارت‌های ارتباطی از طریق بهبود درک پیام‌های کلامی و غیر کلامی و مهارت‌های گوش دادن باعث افزایش سازگاری اجتماعی در دانش‌آموزان می‌شود. در تحقیق عباسی رستمی و رشیدی [۱۴] تحت عنوان بررسی رابطه بین مهارت‌های ارتباطی با سازگاری اجتماعی دانشجویان به این نتایج دست یافتند که مهارت‌های ارتباطی با سازگاری اجتماعی دانشجویان رابطه مثبت و معنادار دارد. بنابراین پیشنهاد می‌کنند که با برگزاری کارگاه‌های آموزشی در جهت تقویت مهارت‌های ارتباطی در بین دانشجویان زمینه افزایش سازگاری اجتماعی آنان را فراهم آورد این یافته با یافته‌های پژوهش، ملک زاده و همکاران [۱۱] پارسا مهر و حدت [۱۵] عباس رستمی و رشیدی [۱۴] هم سواست.

دانش‌آموزان با مهارت‌های ارتباطی بالا قدرت برقراری حفظ روابط دوستانه، خوب و سازنده با یکدیگر دارند. و روابط مطلوب اجتماعی و چگونگی برقراری روابط درست و همزیستی مسالمت‌آمیز باعث سازگاری مناسب اجتماعی آنها می‌شود. دانش‌آموزان با مهارت بالا به خوبی با یکدیگر تشریح مساعی نموده، آنها راحت و به یکدیگر اعتماد می‌کنند، اطلاعاتشان را با یکدیگر به مشارکت می‌گذارند و با اعضای گروهشان هماهنگ می‌شوند تا به پیشرفت تحصیلی دلخواه برسند. امیریان و خدایی [۱۶] به این نتیجه رسیدند که آموزش این مهارت‌ها سازگاری اجتماعی کلی دانشجویان را افزایش می‌دهد. احمدی بنی، امینی، مهرابی، شریفپور لاطانی، و قاسمی [۱۷] نشان دادند که آموزش گروهی مهارت‌های ارتباطی با رویکرد مذهبی سازگاری اجتماعی دانشجویان دختر ساکن در خوابگاه را افزایش داد پس میتوان جهت افزایش سازگاری اجتماعی دانشجویان خوابگاه از آموزش مهارت‌های ارتباطی با رویکرد مذهبی استفاده کرد. از جمله مواردی که موجب سازگاری فرد با اجتماع می‌شوند، تشویق‌ها و حمایت‌های عاطفی در کودکی است. افرادی که مورد تشویق قرار گرفته‌اند ابراز احساساتشان به راحتی است، دقیق‌تر کار می‌کنند و ارتباطات گسترده‌تری دارند. مطمئناً دانش‌آموزانی که کم‌رو و کم ارتباطند، در سازگاری اجتماعی مشکل دارند. مهارت‌های افزایش بر احساسی اجتماعی از طریق آموزش مشارکتی غیرمحسوس تأکید گردید. سازگاری اجتماعی، اقدام متعهدانه و آمادگی برای تغییر است. زمانی که مهارت‌های ارتباطی به‌عنوان توانایی فرد برای ارتباط برقرار کردن با دیگران در جهت برآورده نمودن نیازها، خواسته‌ها، حق و حقوق یا تعهدات به شیوه‌ای قابل قبول، بدون اینکه به نیازها، خواسته‌ها، حق و حقوق یا تعهدات دیگران صدمه‌ای وارد آورد تعریف می‌شود نشان می‌دهد که این

سبب می‌شود دانش‌آموزان، بسیاری از ویژگی‌های روانی خود و طرف مقابل را درک کنند و با شفافیت بیشتری بپذیرند. در این بخش می‌توان به این مسئله اشاره کرد که سازگاری اجتماعی در نوجوانان به عنوان یکی از نشانه‌های هویت اجتماعی آنان است. هویت اجتماعی به عنوان یکی از نیازهای روانی- اجتماعی و پیشنیاز هرگونه زندگی اجتماعی است که فرصت و امکان برقراری ارتباط پایدار و با معنا روانشناختی با دیگران را فراهم می‌آورد. نتایج تحقیق نشان داد که سازگاری اجتماعی بر هویت اجتماعی تأثیر دارد و با توجه به سازگاری اجتماعی بالا ظرفیت‌های مطلوبی در جهت ارتقا و شکل‌گیری هویت اجتماعی دانش‌آموزان و همچنین و رشد و شکوفایی هر چه بیشتر آنها فراهم می‌آورد. دارا بودن مهارت‌های ارتباطی مؤثر، موفقیت در برابر تعاملات اجتماعی با محیط را محتمل‌تر می‌سازد؛ دانش‌آموزانی که از این مهارت‌ها برخوردارند، احتمالاً ارتباطات را به‌عنوان وسیله‌ای در راستای حل مشکلات دانسته و در محیط تحصیل به‌گونه‌ای سازگارتر عمل می‌کنند. این دانش‌آموزان در سایه برقراری ارتباط مؤثر با معلمان و سایر دانش‌آموزان، ضمن کاهش اضطراب و افزایش اشتیاق نسبت به محیط آموزشی، مدرسه را محیطی امن و مفید ارزیابی کرده و در برخورد با کلیه عوامل تحصیلی به‌گونه‌ای سازگار عمل می‌کنند

این یافته با یافته‌های پژوهش نوابخش و همکاران [۱۳]، عباس رستمی و رشیدی [۱۴]، فالچی و همکاران [۱۰] و ملک زاده و همکاران [۱۱] هم سواست.

دانش‌آموزانی که سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی بالایی دارند در تشخیص احساسات و هیجانات خود توانایی بیشتری دارند به همین دلیل بهتر می‌توانند با چالش‌ها و استرس‌ها مقابله کنند راحت‌تر می‌توانند مسئولیت اعمال خود را بپذیرند و بیشتر مسئولیت کارهای خود را بر عهده بگیرند.

فرضیات فرعی

فرضیه فرعی اول: بین سازگاری اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان آموزش دبیرستانی شهر کرمان رابطه وجود دارد.

بر اساس نمودارهای ۱-۳ ۱-۴ قدرت رابطه مستقیم سازگاری اجتماعی با مهارت‌های ارتباطی برابر ۰.۶۴ محاسبه شده است که نشان می‌دهد همبستگی مطلوب است. آماره t آزمون نیز ۷.۶۲ بدست آمده است که بزرگتر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۵٪ یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد همبستگی مشاهده شده معنادار است. بنابراین میتوان گفت سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان با مهارت‌های ارتباطی آنها

رشد این توانایی با ارزش را مسدود می کند. عوامل متعددی در پرورش هویت افراد، مؤثر است؛ از جمله این عوامل می توان به برنامه های آموزشی و روش های پرورش هویت کمک کرد. از آموزش و برنامه های درسی، اولیا، مربیان، عادات و علایق شخصی و اهداف فرد به عنوان عوامل مؤثر در موفقیت های آن ها یاد می کند. هویت، قابل آموزش و تمرین است؛ یعنی افراد می توانند با تمرین مهارت هایی، هویت خویش را افزایش دهند. بسیاری از صاحب نظران اعتقاد دارند که هویت، نتیجه ی یادگیری های فرد است. همچنین معتقدند که وسایل بازی و عوامل اجرای آن احتمالاً در تشویق آن ها نقش دارند. دانش آموزان با توجه به ویژگی های مانند فرآیندهای یادگیری سطح بالاتری، ادارک وسیع تر، اهمیت بیشتری نسبت به تحصیل داده و درکی بالاتر از موضوعات درسی نسبت به سایر دانش آموزان دارند، از این رو تلاش بیشتری از خود نشان می دهند و هم یادگیری این دسته از دانش آموزان نسبت به دیگران عمیق تر است بنابراین مؤثرترین رویکرد برای افزایش هویت از طریق برنامه های آموزشی باهدف قرار دادن مهارت های ارتباطی می باشد. آموزش مهارت های ارتباطی دانش آموز را قادر می سازد تا دانش، ارزش ها و نگرش ها را به توانایی های بالفعل تبدیل کند. به طور کلی آموزش مهارت های ارتباطی با درگیر کردن نوجوانان در روش های مشارکتی و تعاملی و آموزش اینکه چطور فکر کنند به جای اینکه به چه چیزی فکر کنند، در تبیین یافته های مربوط به اثربخشی آموزش مهارت های ارتباطی می توان بیان کرد که آموزش این مهارت ها در دانش آموزان موجب می شود که آن ها استعدادها و توانایی های و هویت فردی خود را کشف کنند و خودآگاهی بیشتری را کسب کنند. بنابراین انسان برای بقا به پرورش قدرت خویش در دوران رشد یعنی دوران کودکی نیاز دارد. هویت مانند هوش، حافظه و تفکر موضوعی پویا است. که با استفاده از روش های گوناگون (مهارت های ارتباطی) آموزش داده می شود و رشد و تقویت می یابد. آموزش مهارت های ارتباطی در دانش آموزان گروه آزمایش کمک کرده باعث افزایش هویت و استعداد دانش آموزان مؤثر می باشد.

فرضیه فرعی سوم: بین سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان رابطه وجود دارد.

بر اساس نمودارهای ۱-۳ ۱-۴ قدرت تاثیر سازگاری اجتماعی دانش آموزان با هویت اجتماعی برابر ۰.۳۶ محاسبه شده است که نشان می دهد همبستگی مطلوب است آماره t نیز ۴.۳۴ به دست آمده است که بزرگتر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۵٪ یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان می دهد همبستگی مشاهده شده معنادار است. بنابراین می توان گفت سازگاری

مهارت ها بیشتر جنبه محیطی داشته و تحت تاثیر یادگیری و آموزش می باشند. آموزش مهارت های ارتباطی به نوجوانان، یکی از مهم ترین وظایف خانواده و مراکز آموزشی است. چون فرض بر این است که نوجوانان بدون داشتن این مهارت ها قادر نیستند در تعامل اجتماعی با سایرین وظایف خود را انجام دهند. علاوه بر این ضعف مهارت های ارتباطی، عامل تعیین کننده ای در افزایش مشکلات روانی و ناسازگاری اجتماعی کودکان و نوجوانان است و افزایش خشونت، بزهکاری، روی آوردن به مواد مخدر و ترک تحصیل از جمله پیامد کاستی های رشد مهارت های ارتباطی محسوب می گردد

فرضیه فرعی دوم: بین مهارت های ارتباطی و هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان رابطه وجود دارد.

بر اساس نمودارهای ۱-۳ ۱-۴ قدرت رابطه مستقیم مهارت های ارتباطی دانش آموزان با هویت اجتماعی برابر ۷۱ محاسبه شده است که نشان می دهد همبستگی مطلوب است. آماره t آزمون نیز ۸.۶۹ بدست آمده است که بزرگتر از مقدار بحرانی t در سطح خطای ۵٪ یعنی ۱/۹۶ بوده و نشان میدهد همبستگی مشاهده شده معنادار است. بنابراین میتوان گفت مهارت های ارتباطی دانش آموزان با هویت اجتماعی آنها رابطه مستقیم و معناداری دارد. نتایج تحقیق نشان داد مهارت های ارتباطی می تواند سبب بهبود و تقویت هویت اجتماعی در دانش آموزان شود. در تحقیق نوابخش و همکاران [۱۳] تحت عنوان بررسی رابطه مهارت های ارتباطی با هویت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد کرمانشاه به این نتایج دست یافتند که بیانگر وجود رابطه معنادار بین دو متغیر مهارت های ارتباطی و هویت اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵ درصد است. این یافته با یافته های پژوهش هدمن و همکاران [۱۸]، نوابخش و همکاران [۱۳] هم سواست.

دانش آموزان با داشتن مهارت های ارتباطی بالا می توانند در انجام ورزش های فردی و دسته جمعی، شرکت در فعالیت های مذهبی و اجتماعی شرکت کنند. به طور طبیعی، دختران بیش از پسران به داشتن تعامل با دیگران اهمیت میدهند که این امر میتواند در مهارت یافتن مطلوب آنان مؤثر باشد. همانگونه که در مبانی نظری و اندیشه صاحب نظران اجتماعی در بحث مهارت های ارتباطی و هویت اجتماعی ذکر گردیده است، در افزایش آگاهی از آیین ها، باورها، دانش ها و هنرها مؤثر بوده و موجبات شناسایی عوامل پیوند جامعه را فراهم می آورد. هویت اجتماعی موهبتی الهی و همگانی است که ظهور آن مستلزم پرورش است. توجه به گسترش و توسعه ی این توانایی با توجه به سرعت شگرف علم، امری ضروری و حیاتی است؛ اما بسیاری از مواقع، وجود موانع مختلفی مسیر

قدرت تاثیر را افزایش می دهد و نقش میانجی مهارتهای ارتباطی در فرضیه حاضر مورد تایید واقع می شود. بنابراین فرضیه پژوهش مینی بر اینکه میان مهارتهای ارتباطی در رابطه میان سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی دانش آموزان نقش میانجی دارد، تایید می شود. نتایج تحقیق نشان داد که متغیر میانجی مهارتهای ارتباطی باعث افزایش سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی در دانش آموزان می شود. در تحقیق نوابخش و همکاران [۱۳] تحت عنوان بررسی رابطه مهارتهای ارتباطی با هویت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد کرمانشاه به این نتایج دست یافتند که بیانگر وجود رابطه معنادار بین دو متغیر مهارتهای ارتباطی و هویت اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵ درصد است. و همچنین در تحقیق عباسی رستمی و رشیدی [۱۴] تحت عنوان بررسی رابطه بین مهارتهای ارتباطی با سازگاری اجتماعی دانشجویان به این نتایج دست یافتند که مهارتهای ارتباطی با سازگاری اجتماعی دانشجویان رابطه مثبت و معنادار دارد. بنابراین پیشنهاد می کنند که با برگزاری کارگاههای آموزشی در جهت تقویت مهارتهای ارتباطی در بین دانشجویان زمینه افزایش سازگاری اجتماعی آنان را فراهم آورد. این یافته با یافته های پژوهش ونگ و آنگ [۲۰]، نوابخش و همکاران [۱۳] و عباس رستمی و رشیدی [۱۴] هم سو است. انسان موجودی اجتماعی است که نیازمند برقراری ارتباط با دیگران است. بسیاری از نیازهای متعالی انسان و شکوفا شدن استعدادها و خلاقیت هایش، فقط از طریق تعامل بین فردی و ارتباطات اجتماعی میتواند ارضاء شود و به فعل درآید به همین دلیل انسان همواره سعی میکند تا مهارتهایی جهت تسهیل ارتباط خود با دیگران کسب کند و بدین وسیله به تکامل شخصی خود بیفزاید. مهارتهای ارتباطی موثر کمک بزرگی در جهت برقراری ارتباط و روابط اجتماعی دانش آموزان در راستای فعالیتهای دسته جمعی و همچنین فعالیتهای مذهبی اجتماعی ایجاد کرده و روحیه دانش آموزان را بالا می برد. [۲۱]

منابع

- 1- Bechtoldt, M. N. Go tmann, A. Moslener, U. & Pauw, W. P. (2021). Addressing the climate change adaptation puzzle: a psychological science perspective. *Climate Policy*, 21(2), 186-202. doi:10.1080/14693062.2020.1807897.
- 2- Masoon & Fritsche, I. (2021). We need climate change mitigation and climate change mitigation needs the 'We': a state-of-the-art review of social identity effects motivating climate change action. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 42, 89-96.

اجتماعی دانش آموزان با هویت اجتماعی آنها رابطه مستقیم و معناداری دارد. نتایج تحقیق نشان داد که هویت اجتماعی باعث افزایش سازگاری اجتماعی در دانش آموزان می شود. یافته های مطالعه نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین مثبت انگاری خود با میزان مقبولیت اجتماعی و نیز سازگاری اجتماعی دانش آموزان در مدرسه وجود دارد. و همچنین بر اساس یافته های پژوهشی [۱۹] مقبولیت گروهی با شاخص های سازگاری فردی، اجتماعی و عزت نفس رابطه مثبت دارد. پیشرفت تحصیلی با سه شاخص سازگاری اجتماعی، فردی و عزت نفس رابطه مثبت دارد و عزت نفس نیز با شاخص های مقبولیت گروهی، سازگاری اجتماعی، فردی رابطه مثبت دارد. دانش آموزان با وجود سازگاری اجتماعی بالا توانایی شرکت در محافل اجتماعی، مجالس سخنرانی، بازی های دسته جمعی و همچنین فعالیتهای مذهبی اجتماعی را دارند و بهتر با یکدیگر تعامل برقرار کرده و به موفقیت های بزرگی دست پیدا می کنند در تبیین نتایج به دست آمده می توان گفت هویت اجتماعی به عنوان یکی از پدیده های تحولی تأثیر زیادی بر سازگاری نوجوانان دارد. پس می توان به طور خلاصه بیان کرد که متغیر هویت اجتماعی با متغیرهای رشد، هویت، رشد خود و عزت نفس که همگی نشانگر قابلیت «خود» و «سازگاری» هستند رابطه مثبت دارند و با شاخص هایی همانند احساس ایمنی و همبستگی خانوادگی (مؤلفه سازگاری) که نشانگر رابطه با دیگران می باشد، دارای رابطه منفی می باشد. همچنین می توان گفت که متغیر هویت اجتماعی با متغیر افسردگی، فشار روانی و مصرف مواد مخدر (مؤلفه های سازگاری) که بیانگر مشکلات رفتاری هستند رابطه مثبت دارد؛ بنابراین شاهد مشاهده نظمی مشخص در ارتباط با شاخص های سازگاری و هویت اجتماعی هستیم.

فرضیه فرعی چهارم: مهارتهای ارتباطی در رابطه بین سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان نقش میانجی دارد.

به منظور بررسی اثر میانجی سازگاری اجتماعی در فرضیه مورد بحث، بایستی اثر مستقیم دو سازه را با اثر غیر مستقیم در حالت دخیل ساختن متغیر میانجی مهارتهای ارتباطی مورد بررسی قرار داد تا در صورت افزایش اثر بتوان اثر میانجی مهارتهای ارتباطی را قابل قبول دانست. در فرضیه حاضر اثر مستقیم سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی ۰.۳۶ می باشد اثر غیر مستقیم سازگاری اجتماعی و هویت اجتماعی در صورت وجود متغیر میانجی مهارتهای ارتباطی ۰.۴۵ است. باتوجه به کمتر بودن اثر مسیر مستقیم از مسیلهای غیر مستقیم، بنابراین وجود متغیر میانجی مهارتهای ارتباطی

- ۱۵- پارسامهر، مهربان و حدت، الهه، ۱۳۹۵، بررسی رابطه بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی دانشجویان، فصلنامه علمی پژوهشی توسعه اجتماعی، دوره ۱۱، شماره ۲، صفحه ۶۵-۹۴
- ۱۶- امیریان، فرشته؛ خدایی، مهدی (۱۳۹۷) اثربخشی آموزش مهارت های ارتباط مؤثر و جرأت‌مندی بر سازگاری اجتماعی دانشجویان، فصلنامه پژوهش های بالینی ایران. دوره ۱ شماره <https://civilica.com/doc/833251>
- ۱۷- احمدی بنی زهرا، امینی علیرضا، مهربانی طیبه، شریف پور لاطانی اسدالله، قاسمی رضا. تأثیر آموزش گروهی مهارت های ارتباطی با رویکرد مذهبی بر میزان سازگاری اجتماعی دانشجویان دختر. روان پرستاری. ۱۳۹۵؛ ۴ (۶): ۱-۷
- 18- Hedman, E. Mortberg, E. Hesser, H. Clark, D.M. Lekander, M. Andersson, E. & Ljotsson, B. (2013). Mediators in psychological treatment of social anxiety disorder: Individual cognitive therapy compared to cognitive behavioral group therapy. *Behavior Research and Therapy*, 51(10), 696-705.
- ۱۹- براتوند، م. (۱۳۷۶). بررسی رابطه ساده و چند-متغیری مقبولیت گروهی و عزت-نفس با پیشرفت تحصیلی و سازگاری فردی اجتماعی دانش-آموزان سال سوم راهنمایی شهر اهواز. پایان-نامه کارشناسی ارشد روان-شناسی-تربیتی. دانشکده روان-شناسی و علوم تربیتی. دانشگاه شهید چمران اهواز، ص ۸۰.
- 20- Wong, S. & Ang .R. P. (2007). "Emotional competencies and maladjustment in Singaporea adolescen.
- ۲۱- باوزین فاطمه، سپهوندی محمدعلی، غضنفری فیروزه. اثربخشی آموزش مهارت های ارتباطی بر مسئولیت پذیری اجتماعی دختران نوجوان افسرده. آموزش پرستاری. ۱۳۹۷؛ ۷ (۱): ۴۸-۵.
- 3- Rahmani, A. & Khani Hanjani, N. (2017) Investigation on the effect of CLOOB social network on member's social identity. *socio-cultural Development Studies*, 6(1), 9-34.
- 4- Garcia, J. A. & Sanchez, G. R. (2021) Latino politics in America: Community, culture, and interests.
- 5- Frank, E. Eakin, H. & Lo pez-Carr, D. (2011) Social identity, perception and motivation in adaptation to climate risk in the coffee sector of Chiapas, Mexico.
- 6- Hargie, Q. & Dickason, D. (2004). *Skilled interpersonal communication*. London Routledge.
- 7- Steel, L. (1991). Interpersonal correlates of trust and self-disclosure. *Psychological Reports*, 68, 1319-1320.
- ۸- چهارسوقی، امین، حامد(۱۳۸۱). بررسی کارکرد مهارت گوش دادن مؤثر در سازمان، تدبیر ۱۳، (۱۳۰) ۶۲-۵۴.
- ۹- توکلی، زهره (۱۳۹۳)، رابطه خودکنترلی و عملکرد خانواده با سازگاری اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی.
- ۱۰- فالحی، زهرا. کوچک انتظار، رؤیا. صادقی، زهره (۱۳۹۹) مدل یابی اعتماد اجتماعی بر اساس هوش اجتماعی، هویت اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران. مجله روان شناسی اجتماعی سال چهاردهم، شماره ۵۸، ویژه نامه سال ۱۳۹۹، صفحات مقاله: ۲۰۹-۲۱۹.
- ۱۱- ملک زاده، سمانه، علیپور، وحیده، و رضایی، رامین. (۱۳۹۵). رابطه سبک های هویت و سازگاری اجتماعی با خودکارآمدی تحصیلی در کارآموزان اداره کل آموزش فنی و حرفه ای شهر تهران. همایش مهارت آموزی و اشتغال. SID. <https://sid.ir/paper/833933/fa>
- 12- Liu. J, Thomas. J, S, Higgs. (2019). relationship between identity social behaviors and intentions eating and norms social. 230-217, 82.
- ۱۳- نوابخش، فرزاد، رویین تن، مریم. سلیمانی، حمیدرضا. امینی، عباس. موسوی، ابوالفضل (۱۴۰۰) بررسی رابطه مهارت های ارتباطی با هویت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد کرمانشاه. فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، دوره چهارم- شماره سه.
- ۱۴- رشیدی، پریسا و عباس رستمی، نجیبه، ۱۳۹۹، اهمیت و نقش طراحی گرافیک در بازاریابی، ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات <https://civilica.com/doc/1233455>